

Krzyż i karabela

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3808

Paweł Duda

Krzyż i karabela

Polityka zagraniczna
Rzeczypospolitej Obojga Narodów
w ocenie dyplomacji papieskiej
w latach 1623–1635

Redaktor serii: Historia
Sylwester Fertacz

Recenzent
Henryk Litwin

Redakcja: Dariusz Pohl
Projekt okładki: Małgorzata Pleśniar
Korekta: Sabina Stencel
Projekt typograficzny i łamanie: Tomasz Gut

Copyright © 2019 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-226-3474-5
(wersja drukowana)

ISBN 978-83-226-3475-2
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 19,75. Ark. wyd. 27,5
Papier offset 90 g. Cena 39,90 (w tym VAT)
Druk i oprawa: Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7-9, 71-063 Szczecin

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział I	
Na progu pontyfikatu (1623–1625)	15
1. Europa i Rzeczypospolita w pierwszych latach pontyfikatu Urbana VIII	15
2. <i>Antemurale christianitatis</i>	23
3. Między Siedmiogrodem a Śląskiem	45
4. Papiestwo a plan inwazji na Szwecję Zygmunta III Wazy	54
5. Dyplomacja papieska a polsko-szwedzkie rokowania pokojowe z lat 1622–1625	68
Rozdział II	
Między wojną polsko-szwedzką a konfliktem w Rzeszy (1625–1629)	81
1. Sytuacja polityczna w Europie po konferencji w Hadze. Możliwość przystąpienia Szwecji do wojny w Rzeszy	81
2. Działania wojenne w Inflantach i Prusach w relacjach i ocenie nuncjuszy Lancellottiego oraz Santa Croce	84
3. Między Gaborem Bethlenem a Ernstem von Mansfeldem	108
4. Wsparcie dyplomacji papieskiej dla wazowsko-habsburskich planów militarnych	116
5. Polsko-szwedzkie rokowania pokojowe z lat 1625–1628 w ocenie dyplomacji papieskiej	137
6. Pokój w Lubece i rozejm w Altmarku. Stanowisko papiestwa wobec pacyfikacji w Rzeszy i Prusach	148

Rozdział III	
Od Altmarku po Lützen (1629–1632)	157
1. Gustaw II Adolf przeciw Habsburgom. Rzeczypospolita w planach papieskich w latach 1629–1632	157
2. Papiestwo wobec szwedzkiej interwencji. Próba wciągnięcia Rzeczypospolitej do wojny w Rzeszy	161
3. Sojusz szwedzko-moskiewski	171
4. Zmiana na tronie polskim i fiasko antypolskich planów Gustawa II Adolfa	179
Rozdział IV	197
Nowe rozdanie (1633–1635)	197
1. Polska i Europa po elekcji Władysława IV Wazy i śmierci Gustawa II Adolfa	
2. <i>Guerra indesiderata</i> . Stanowisko Rzymu wobec wojny smoleńskiej i polsko-moskiewskich rokowań pokojowych	200
3. <i>Guerra desiderata</i> . Aktywność dyplomacji papieskiej w czasie konfliktu polsko-tureckiego z lat 1633–1634	212
4. <i>Preludium belli</i> . Królewskie koncepcje pokojowego odzyskania Szwecji i rola papiestwa w tych planach	231
5. <i>Guerra necessaria</i> . Aktywność dyplomacji papieskiej w czasie przygotowań do wznowienia wojny ze Szwecją i rokowań w Pasłęku oraz w Sztumdorfie	259
Podsumowanie	273
Aneks 1. Nuncjusze apostolscy rezydujący na wybranych dworach europejskich w latach 1621–1635	279
Wykaz skrótów	281
Bibliografia	283
Indeks nazwisk	301
Summary	309
Sommario	311

Wstęp

„Z jednej strony miecz, z drugiej krzyż trzyma niemniej dzielną, jak pobożną dłoń: mieczem walczył, pod tym znakiem zwyciężył, pod tym znakiem żył bezpieczny, niezwyciężony, szczęśliwy” głosi tablica wschodnia na kolumnie Zygmunta III Wazy w odniesieniu do atrybutów dzierzonych przez monarchę – krzyża i karabeli. Tytułowe atrybuty w swej symbolice nawiązują do pobożności i oddania wierze katolickiej, jak również – męstwa, odwagi i sprawiedliwości. Mogą być symboliczne także w kontekście postrzegania przez Stolicę Apostolską polityki zagranicznej pierwszego przedstawiciela polskich Wazów. Ponadto sama kolumna może być symbolem wzajemnych relacji na linii Warszawa–Rzym, a dokładniej ich drastycznego pogorszenia się w latach 40. XVII wieku, którego apogeum było zmuszenie nuncjusza Mario Filonardiego do wyjazdu z Polski¹.

Celem niniejszej pracy jest udzielenie możliwie wyczerpującej odpowiedzi na pytanie: Jak papieństwo w pierwszej fazie pontyfikatu Urbana VIII, a więc w latach 1623–1635, oceniało politykę zagraniczną Rzeczypospolitej Obojga Narodów i w jakim stopniu starało się na nią wpływać? W pracy przeanalizowano główne kierunki polskiej polityki w omawianym czasie i stosunek papieństwa do nich. Analizie poddane zostało stanowisko Kurii rzymskiej względem relacji Rzeczypospolitej z sąsiadami, w tym z Turcją, Moskwą i ze Szwecją. Zbadano stanowisko papieństwa wobec kwestii związanych z ewentualnym udziałem Polski w wojnie trzydziestoletniej oraz wobec militarnych planów wazowsko-habsburskich. Przedstawiono również stosunek Rzymu względem zagadnień wpisujących się w nurt polityki wewnętrznej, aczkolwiek określających miejsce państwa polsko-litewskiego w ówczesnej Europie – kwestii elekcji z 1632 roku oraz planów małżeńskich Władysława IV. Wymienione kwestie były przedmiotem wzajemnych kontaktów dyplomatycznych, przybierających zazwyczaj

1 Kolumna Zygmunta stała się symbolem sporu między królem a nuncjuszem, zob. A.S. RADZIWIŁŁ: *Pamiętnik o dziejach w Polsce*. Oprac. A. PRZYBOŚ i R. ŻELEWSKI, t. II. Warszawa 1980, s. 364–365. Jego rzeczywiste powody wyjaśniła T. CHYNCZEWSKA-HENNEL, zob. *Spór nie o kolumnę Zygmunta III Wazy*. „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”, t. 46 (2002), s. 125–140; EADEM: *Nuncjusz i król. Nuncjatura Maria Filonardiego w Rzeczypospolitej 1636–1643*. Warszawa 2006, s. 83–110.

formę wymiany korespondencji między nuncjuszami rezydującymi w Polsce i na innych dworach europejskich a Sekretariatem Stanu Stolicy Apostolskiej. Stanowisko Kurii rzymskiej względem wymienionych zagadnień zostało odtworzone poprzez ukazanie zadań powierzonych nuncjuszom papieskim.

Przyjęte w pracy ramy chronologiczne obejmują lata 1623–1635. Datę początkową wyznacza konklawe zwołane po śmierci Grzegorza XV, w wyniku którego Maffeo Barberini jako Urban VIII został obrany głową Kościoła katolickiego. Cezurę końcową stanowi rok 1635, obfitujący w wydarzenia niezwykle istotne dla historii Europy i Rzeczypospolitej. Wybuch wojny francusko-hiszpańskiej, zawarcie pokoju w Pradze, wycofanie się Saksonii i Brandenburgii z wojny, jak również podpisanie polsko-szwedzkiego rozejmu w Sztumdorfie oraz sygnalizowanie przez Władysława IV Wazę możliwości związania się z obozem antyhabsburskim skłoniły Urbana VIII do intensywniejszego zaangażowania się w sytuację na zachodzie Europy i jednocześnie doprowadziły do marginalizacji roli Rzeczypospolitej w planach papieskich². W rezultacie nastąpiło ochłodzenie w polsko-papieskich relacjach, czego konsekwencją było zerwanie stosunków między obydwoma państwami w 1643 roku. Mimo przyjętych cezur, chcąc ukazać całość pewnych procesów historycznych, w pracy można znaleźć odniesienia do wydarzeń wcześniejszych lub późniejszych.

Niniejsza praca wpisuje się w coraz popularniejszy w polskiej historiografii nurt postrzegania dziejów Rzeczypospolitej na podstawie poloników, w tym szczególnym przypadku – korespondencji nuncjuszy papieskich. System nuncjatur – stałych przedstawicielstw Stolicy Apostolskiej na katolickich dworach – stał się jedną z najnowocześniejszych formacji dyplomatycznych czasów nowożytnych obok ambasad weneckich. Ich innowacyjność polegała na stałej rezydencji oraz regularnym przesyłaniu informacji i raportów. Cotygodniowe relacje wysłanników papieskich, w których poza sprawami kościelnymi przedstawiali oni aktualne wydarzenia, zachodzące w danych państwach, odślaniają nieznane dotąd karty z historii. Polskie prace historyczne oparte na korespondencji papieskiej mają bogatą tradycję³. Od lat 90. XX wieku można zauważyć coraz wyraźniejsze zainteresowanie źródłami watykańskimi. Wraz z kolejnymi tomami serii *Acta Nuntiaturae Polonae*⁴, których

2 T. CHYNCZEWSKA-HENNEL, *Nuncjusz i król...*, s. 280.

3 Więcej o historii polskich badań nad nuncjaturą apostolską, zob. EADEM: *Archiwalia rzymskie – stan badań i perspektywy*. W: *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej*, t. II. Red. W. WALCZAK, K. ŁOPATECKI. Białystok 2010, s. 159–165; J. WYROZUMSKI: *Historia publikacji Akt Nuncjatury Apostolskiej w Polsce*. W: *Nuncjatura apostolska w Rzeczypospolitej – stan badań i perspektywy*. Red. T. CHYNCZEWSKA-HENNEL, K. WISZOWATA-WALCZAK. Białystok 2012, s. 49–57; W. TYGIELSKI: *Nuncjatura apostolska w Rzeczypospolitej XVI–XVII wieku*. „Przegląd Powszechny”, 6/838/91, s. 339–418; IDEM: *L'avventura storiografica polacca della nunziatura*. „Atti dell'Accademia Polacca”, vol. IV (2014–2015), s. 159–169; IDEM: *Dyplomaci papiescy w służbie historii sztuki [?]*. W: *Polska i Europa w dobie nowożytnej. Prace naukowe dedykowane Profesorowi Juliuszowi A. Chrościckiemu*. Red. T. BERNATOWICZ i in. Warszawa 2016, s. 105.

4 Pierwszy tom serii został wydany w 1990 r. przez H.D. Wojtystkę. Autor zawarł w nim instrukcję wydawniczą i wykazy bazy źródłowej, odnoszące się do kolejnych nuncjatur, zob. *Acta Nuntiaturae*

wydawanie było możliwe dzięki wsparciu prof. Karoliny Lanckorońskiej⁵, pojawiły się monografie poświęcone konkretnym nuncjuszom oraz liczne artykuły na temat nuncjatury apostolskiej w Polsce. Organizowane są również konferencje naukowe poświęcone tym zagadnieniom, które każdorazowo ukazują, jak wielkie możliwości odkrywcze w procesie poznawania historii niesie ze sobą analiza korespondencji wytworzonej przez papieską służbę dyplomatyczną⁶.

W pracy przeanalizowano korespondencję pięciu nuncjuszy apostolskich rezydujących w Rzeczypospolitej: Cosmasa de Torresa⁷, Giovanniego Battisty Lancellottiego⁸, Antonio Santa Croce⁹, Onorato Viscontiego¹⁰ oraz Mario Filonardiego¹¹. W gronie wykonawców polityki papieskiej we wskazanym okresie należy wymienić również czterech nuncjuszy pełniących swą służbę w Wiedniu (Carlo Carafa¹², Giovanni Bat-

Polonae [dalej – ANP], t. I, *De fontibus eorumque investigatione et editionibus. Instructio ad editionem. Nuntiorum series chronologica*. Ed. H.D. WOJTYSKA. Romae 1990.

5 J. WYROZUMSKI: *Karoliny Lanckorońskiej wkład do badań nad historią Polski*. „Prace Komisji Historii Nauki PAU”, tom VI (2004), s. 67–79.

6 Owocem konferencji, jakie odbyły się w 2010 r. w Białymstoku oraz w 2014 r. w Lublinie są prace: *Nuncjatura apostolska w Rzeczypospolitej...; Dyplomacja papieska wobec Rzeczypospolitej*. Red. W. WALCZAK. Białystok 2016.

7 Więcej o de Torresie, zob. P. MESSINA: *De Torres Cosimo*. W: *Dizionario Biografico degli Italiani* [dalej – DBI], vol. 39 (1991); J. PIETRZAK: *Nuncjusz Cosmas de Torres w Polsce (1621–1622)*. „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”, t. 30/2 (1975), s. 243–253; H. LITWIN: *Chwała Północy. Rzeczypospolita w europejskiej polityce Stolicy Apostolskiej w pierwszej połowie XVII wieku (1599–1648)*. Lublin 2013, s. 165–169.

8 Więcej o Lancellottim zob. L. RONCHI DE MICHELIS: *Lancellotti Giovanni Battista*. W: DBI, vol. 63 (2004); *De Ioanne Baptista Lancellotti tricesimo primo nuntio apostolico apud Polonos*. W: ANP, t. XXII, *Ioannes Baptista Lancellotti (1622–1627)*, vol. 1 (22 XI 1622 – 31 XII 1623). Ed. T. FITYCH. Cracoviae 2001, s. V–L; IDEM: *Struktura i funkcjonowanie nuncjatury Giovanniego Battisty Lancellottiego 1622–1627*. Opole 2005, s. 53–78; IDEM: *Personel i organizacja nuncjatury Giovanniego Battisty Lancellottiego 31-szego posła apostolskiego w Polsce (1622–1627)*. „Seculum Christianum” 8 (2001) nr 1, s. 41–80; H. LITWIN: *Chwała Północy...*, s. 224–227.

9 Więcej o Santa Croce, zob. *De Antonio Santa Croce nuntio eiusque sociis*. W: ANP, t. XXIII, *Antonius Santa Croce (1627–1630)*, vol. 1: (1 III 1627 – 29 VII 1628). Ed. H. LITWIN. Romae 1996, s. V–XIX; IDEM: *Chwała północy...*, s. 236–239.

10 Więcej o Viscontim, zob. *De nuntiatura Honorati Visconti eiusque adiutoribus*. W: ANP, t. XXIV, *Honoratus Visconti (1630–1636)*, vol. 1: (20.IV.1630 – 26.VII.1631). Ed. A. BILIŃSKI. Romae 1992, s. V–XXX; Z. SUŁOWSKA: *Działalność nuncjusza Viscontiego w Polsce*. „Roczniki Humanistyczne KUL”, t. 9/4 (1960), s. 31–99; T. CHYNCZEWSKA-HENNEL: *Nuncjusz i król...*, s. 72–82; H. LITWIN: *Chwała północy...*, s. 250–254.

11 Więcej o Filonardim, zob. R. BECKER: *Filonardi Mario*. W: DBI, vol. 47 (1997); *De Mario Filonardi nuntio*. W: ANP, t. XXV, *Marius Filonardi (1635–1643)*, vol. 1 (12 II 1635 – 29 X 1636). Ed. T. CHYNCZEWSKA-HENNEL. Cracoviae, 2003 s. VII–XX; EADEM: *Nuncjusz i król...*, s. 11–22; EADEM: *Mario Filonardi – nuncjusz Stolicy Apostolskiej w Rzeczypospolitej w latach 1636–1643. Rys biograficzny*. „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”, t. 43 (1991), s. 151–162; H. LITWIN: *Chwała Północy...*, s. 260–264.

12 Więcej o C. Carafie, zob. G. LUTZ: *Carafa (Caraffa) Carlo*. W: DBI, vol. 19 (1976); G. BRAUN: *Kaiserhof, Kaiser und Reich in der Relazione des Nuntius Carlo Carafa (1628)*. W: *Kaiserhof – Papstthof (16.-18. Jahrhundert)*. Red. R. BÖSEL, G. KLINGENSTEIN, A. KOLLER. Wien 2006, s. 77–79; D. SQUICCIARINI: *Nunzi apostolici a Vienna*. Città del Vaticano 1998, s. 113–116.

tista Pallotto¹³, Ciriaco Rocci¹⁴, Malatesta Baglioni¹⁵), tyluż rezydujących w Paryżu (Bernardino Spada¹⁶, Gianfrancesco Guidi di Bagno¹⁷, Alessandro Bichi¹⁸, Giorgio Bolognetti¹⁹), pięciu w Madrycie (Innocenzo Massimo²⁰, Giulio Cesare Sachetti²¹, Giovanni Battista Pamphili²², Cesare Monti²³, Lorenzo Campeggi²⁴), dwóch w Brukseli (wspomniany już Gianfrancesco Guidi di Bagno, Fabio de Lagonissa²⁵) oraz dwóch w Kolonii (Pietro Montoro²⁶, Pier Luigi Carafa²⁷)²⁸.

Dla tematu poniższej pracy szczególne znaczenie mają archiwalia zgromadzone w Archivio Segreto Vaticano w dziale Nunziatura di Polonia. Są to woluminy o numerach 38–48²⁹ zawierające korespondencję nuncjuszy papieskich rezydujących w Pol-

13 Więcej o Pallotto, zob. A. D'AMICO: *Pallotta Giovanni Battista*. W: DBI, vol. 80 (2014); D. SQUICCIARINI: *Nunzi apostolici...*, s. 117–119.

14 Więcej o Roccim, zob. S. GIORDANO: *Rocci Ciriaco*. W: DBI, vol. 83 (2017); D. SQUICCIARINI: *Nunzi apostolici...*, s. 120–121.

15 Więcej o Baglionim, zob. A. MEROLA: *Baglioni Malatesta*. W: DBI, vol. 5 (1963); D. SQUICCIARINI: *Nunzi apostolici...*, s. 122–123.

16 A. KARSTEN: *Kardinal Bernardino Spada: eine Karriere im barocken Rom*. Göttingen 2001.

17 Więcej o Guidi di Bagno, zob. R. BECKER: *Guidi di Bagno Giovanni Francesco*. W: DBI, vol. 61 (2004); G. LUTZ: *Kardinal Giovanni Francesco Guidi di Bagno*. Tübingen 1971.

18 Więcej o Bichim, zob. G. DE CARO: *Bichi Alessandro*. W: DBI, vol. 10 (1968).

19 Więcej o Bolognettim, zob. IDEM: *Bolognetti Giorgio*. W: DBI, vol. 11 (1969).

20 Więcej o Massimo, zob. S. TABACCHI: *Massimo Innocenzo*. W: DBI, vol. 72 (2008); A.M. NAVAS GUTIÉRREZ: *Los nuncios en España durante el pontificado de Gregorio XV*, „Archivo teológico Granadino”, vol. 50 (1987), s. 357–403.

21 Więcej na temat nuncjatury G.C. Sachettiego, zob. I. FOSI: *All'ombra dei Barberini. Fedeltà e servizio nella Roma barocca*. Roma 1997.

22 Więcej o Pamphili, późniejszym papieżu Innocentym X, zob. L. VON PASTOR: *Storia dei Papi. Dalla fine del medioevo*, vol. XIV, *Storia dei Papi nel periodo dell'Assoluttismo dell'elezione di Innocenzo X sino alla morte di Innocenzo XII (1644–1700)*. Roma 1943; H. LITWIN: *Chwała Północy...*, s. 265–275.

23 Więcej o Montim, zob. M.C. GIANNINI: *Monti Cesare*. W: DBI, vol. 76 (2012); L. BESOZZI: *Il cardinale arcivescovo Cesare Monti giureconsulto collegiato e patrizio milanese (1594–1650)*. „Archivio Storico Lombardo”, n. 120 (1994), s. 39–163.

24 Więcej o Campeggim, zob. G. DE CARO: *Campeggi Lorenzo*. W: DBI, vol. 17 (1974).

25 Więcej o Lagonissie, zob. R. TEODORI: *Lagonissa Fabio*. W: DBI, vol. 63 (2004).

26 Więcej o Montoro, zob. F. CRUCITTI: *Montoro Piero Francesco*. W: DBI, vol. 76 (2012).

27 Więcej o P.L. Carafie, zob. M. RAFFAELI CAMMAROTA: *Carafa, Pier Luigi*. W: DBI, vol. 19 (1976).

28 Wykaz nuncjuszy urzędujących na najważniejszych dworach Europy w latach 1623–1635 zamieszczony został na końcu pracy.

29 Vol. 38 zawiera listy Lancellottiego od 2 stycznia do 27 grudnia 1625 r.; vol. 39 – listy Lancellottiego od 14 stycznia do 31 grudnia 1626 r.; vol. 40 – listy Lancellottiego i Santa Croce od 20 stycznia 1626 r. do 7 maja 1630 r.; vol. 41 – listy Lancellottiego i Santa Croce od 6 stycznia do 24 grudnia 1627 r.; vol. 42 – listy Santa Croce od 6 stycznia do 29 grudnia 1629 r.; vol. 42a – listy Santa Croce i Viscontiego od 1 stycznia 1630 r. do 27 grudnia 1631 r.; vol. 43 – listy Viscontiego od 3 stycznia do 31 grudnia 1632 r.; vol. 44 – cyfry z Polski i z Rzymu od 19 października 1630 r. do 31 lipca 1632 r.; vol. 45 – cyfry z Polski i z Rzymu od 23 czerwca do 31 grudnia 1632 r.; vol. 46 – cyfry z Polski i z Rzymu od 1 stycznia do 17 grudnia 1633 r.; vol. 47 – listy Viscontiego i Filonardiego od 7 stycznia 1634 r. do 15 października 1639 r.; vol. 48 – korespondencję Viscontiego z Barberinim od 16 października 1634 r. do 19 kwietnia 1636 r.

sce w latach 1625–1635, jak również woluminy o numerach: 174a, 175, 177³⁰, w których zawarte zostały listy z Sekretariatu Stanu do wymienionych nuncjuszy. Ta część korespondencji, mimo że mniej obszerna, ma istotne znaczenie, bowiem stanowi zbiór wskazań dotyczących postępowania nuncjusza w sprawach bieżących i można ją traktować jako fundamentalne źródło informacji o głównych kierunkach polityki Rzymu względem Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Kwerenda przeprowadzona w Archiwum Watykańskim pozwoliła odnaleźć wiele wzmianek dotyczących Polski w relacjach nuncjuszy rezydujących na dworach w Wiedniu, Paryżu i Madrycie. Tym samym dla tematu niniejszej pracy istotne znaczenie mają również archiwalia zgromadzone w działach: Nunziatura di Germania³¹, Nunziatura di Francia³² oraz Nunziatura di Spagna³³. Wiele do tematu wnoszą rękopisy znajdujące się w Biblioteca Apostolica Vaticana w dziale Barberiniani Latini³⁴. Liczba dokumentów zgromadzonych zarówno w ASV, jak i BAV dotyczących polityki zagranicznej prowadzonej przez Rzeczypospolitą w latach 1623–1635 może świadczyć o dużej intensywności wzajemnych kontaktów oraz wskazuje na wysoki poziom zaangażowania Stolicy Apostolskiej w sprawy polskie. Kopie korespondencji papieskiej z ASV i BAV przechowywane są w postaci mikrofilmów w Papieskim Instytucie Studiów Kościelnych w Warszawie, natomiast rejestry, powstałe w wyniku ekspedycji naukowych do Rzymu podejmowanych przez galicyjskich historyków od końca XIX wieku, znajdują się w Dziale Zbiorów Specjalnych Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie w tzw. „Tekach rzymskich”. Część korespondencji papieskiej z okresu wskazanego w tytule pracy została wydana w serii *Acta Nuntiaturae Polonae* przez ks. Tadeusza Fitycha, Henryka Litwina, Wojciecha Bilińskiego oraz Teresę Chynczewską-Hennel³⁵. Na uwagę zasługuje również korespondencja nuncjuszy wiedeńskich i kolońskich wydana w serii *Nuntiaturberichte aus Deutschland* przez Hansa Kiewninga, Rotrauda Beckera, Maxa Niemeyera, Klaus Jaitnera i Josepha Wijnhovena³⁶, a także korespon-

30 Vol. 174a zawiera listy F. Barberiniego od 14 października 1623 r. do 27 grudnia 1631 r.; vol. 175 – listy Barberiniego od 3 stycznia 1632 r. do 12 lipca 1637 r.; vol. 177 – cyfry z Polski i z Rzymu od 7 stycznia do 28 października 1634 r.

31 Wzmianki o Rzeczypospolitej znajdują się w woluminach o nr: 26a, 115, 117–131.

32 Wzmianki o Rzeczypospolitej znajdują się w woluminach o nr: 63–65, 67–69, 71, 73, 74a, 77, 78, 80–83.

33 Wzmianki o Rzeczypospolitej znajdują się w woluminach o nr: 61–63, 65, 66, 72, 74, 76.

34 Vol. 6583 zawiera listy Lancellottiego od 1 stycznia 1623 r. do 18 kwietnia 1625 r.; vol. 6584 – listy Santa Croce od 23 kwietnia 1627 r. do 9 lutego 1630 r.; vol. 6585 – listy Viscontiego od 23 sierpnia 1630 r. do 29 grudnia 1633 r.; vol. 6586 – listy Viscontiego od 7 stycznia 1634 r. do 4 kwietnia 1636 r.; vol. 6587 – korespondencję Viscontiego z F. Barberinim od 19 października 1630 r. do 31 lipca 1632 r.

35 ANP, t. XXII/1; ANP, t. XXIII/1; ANP, t. XXIV/1; ANP, T. XXV/1.

36 *Nuntiaturberichte aus Deutschland* [dalej – NAD] nebst ergänzenden Aktenstücken, Abteilung IV, *Nuntiatur des Pallotto 1628–1630*. Ed. H. KIEWNING, vol. I–II. Berlin 1895–1897; NAD. *Nuntiaturen des Malatesta Baglioni, des Ciriaco Rocci und des Mario Filonardi. Sendung des P. Alessandro D'Ales (1634–1635)*. Eds. R. BECKER, M. NIEMEYER. Tübingen 2004; NAD. *Die Kölner Nuntiatur, Nuntius Pietro Francesco Montoro*, vol. VI/1–2, (1621 Juli – 1624 Oktober). Ed. K. JAITNER. München 1977; NAD. *Die Kölner Nuntiatur, Nuntius Pier Luigi Carafa*. Ed. J. WIJNHOFEN, vol. VII/1, (1624 Juni – 1627

dencja nuncjuszy rezydujących w Brukseli³⁷ wydana jako *Analecta Vaticano-Belgica* przez Lucienne van Meerbeeck, Bernarda de Meester i Wilfrida Bruleza³⁸. Fragmenty źródeł pojawiające się w pracy przytoczono w oryginalnym brzmieniu. Przekładu z języka włoskiego na język polski dokonałem samodzielnie.

Pomimo coraz wyraźniejszego zainteresowania historyków korespondencją papieską, stan badań nad relacjami polsko-papieskimi przedstawia się nader skromnie. Nieoceniony jest wkład, jaki do prac badawczych poświęconych tej tematyce wniósł Henryk Damian Wojtyska. Ten wybitny historyk zajmował się relacjami na linii Stolica Apostolska – Polska w XVI wieku. Owocem tych badań, oprócz trzech pierwszych tomów ANP, jest praca poświęcona genezie nuncjatury apostolskiej nad Wisłą, w której autor omówił również działalność pięciu nuncjuszy³⁹. Dla relacji polsko-papieskich w pierwszej połowie XVII wieku kluczowe znaczenie ma monografia Henryka Litwina, ukazująca politykę kolejnych papieży z uwypukleniem ich stosunku do Rzeczypospolitej⁴⁰. Dodatkowo autor pokusił się o nakreślenie głównych kierunków działań nuncjuszy rezydujących nad Wisłą we wspomnianym okresie oraz ich charakterystykę. Do grona prac ukazujących wzajemne relacje polsko-papieskie w XVII wieku należy zaliczyć pracę Wojciecha Tygielskiego, stanowiącą studium problemu obiegu informacji w strukturach papieskiej służby dyplomatycznej⁴¹, a także dwie monografie poświęcone konkretnym nuncjuszom, autorstwa Tadeusza Fitycha⁴² oraz Teresy Chynczewskiej-Hennel⁴³.

Całość opracowań dotyczących relacji na linii Warszawa-Rzym uzupełniają artykuły, spośród których dla tematu poniższej pracy istotne znaczenie mają publikacje Zofii Sułowskiej⁴⁴, Jerzego Pietrzaka⁴⁵ oraz Włodzimierza Kaczorowskiego⁴⁶. W przy-

August). München, Paderborn 1980; vol. VII/2, (1627 September – 1630 Dezember), Paderborn 1989; vol. VII/3, (1631 Januar – 1632 Dezember), Paderborn 1995; vol. VII/4, (1633 Januar – 1634 November mit Nachträgen), Paderborn 1995. Na temat historii edycji NAD zob. G. LUTZ: *Die Nuntiaturberichte und ihre Edition*. W: *Die Deutsche Historische Institut in Rom 1888–1988*. Red. R. ELZE, A. ESCH. Tübingen 1990, s. 87–121.

37 Rys historyczny nuncjatury brukselskiej przedstawił R. VERMEIR: *La nunciatura de Flandes en las primeras décadas de su existencia (1594/6–1634)*. W: *Centros de poder italianos en la Monarquía Hispánica (s. XV–XVIII)*. Eds. J. MARTÍNEZ MILLÁN, M. RIVERO RODRÍGUEZ. Madrid 2010, s. 331–350.

38 *Analecta Vaticano-Belgica* [dalej – AVB], *Correspondance du nonce Giovanni-Francesco Guidi di Bagno (1621–1627)*. Ed. B. DE MEESTER. Bruxelles, Rome 1938; AVB, *Correspondance du nonce Fabio de Lagonissa Archevêque de Conza (1627–1634)*. Ed. L. VAN MEERBEECK. Bruxelles, Rome 1966; AVB, *Correspondance de Richard Pauli-Stravius (1634–1642)*. Ed. W. BRULEZ. Bruxelles, Rome 1955.

39 H. D. WOJTYSKA: *Papiestwo – Polska 1548–1563. Dyplomacja*. Lublin 1977.

40 H. LITWIN: *Chwała Północy...*

41 W. TYGIELSKI: *Z Rzymu do Rzeczypospolitej. Studia z dziejów nuncjatury apostolskiej w Polsce, XVI–XVII w.* Warszawa 1992.

42 T. FITYCH: *Struktura i funkcjonowanie nuncjatury Giovanniego Battisty Lancellottiego 1622–1627*. Opole 2005.

43 T. CHYNCZEWSKA-HENNEL: *Nuncjusz i król...*

44 Z. SUŁOWSKA: *Działalność nuncjusza Viscontiego...*

45 J. PIETRZAK: *Nuncjusz Cosmas...*

46 W. KACZOROWSKI: *Stanowisko Stolicy Apostolskiej wobec elekcji królewicza Władysława. „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”, t. 29 (1984), s. 155–166.*

padku każdego z wymienionych artykułów pewne zastrzeżenia budzi fakt, że ich autorzy nie bazowali na oryginalnych listach, a jedynie na regestach znajdujących się w „Tekach rzymskich”. Cennym uzupełnieniem są także prace poświęcone relacjom Polski z innymi państwami europejskimi, monografie dotyczące wojny trzydziestoletniej oraz konfliktów prowadzonych przez Rzeczypospolitą, jak również biografie głównych aktorów gry dyplomatycznej – papieża, monarchów europejskich, polityków i przywódców.

Poniższa monografia w założeniu powinna stanowić nowe, oparte na dogłębnej analizie materiału źródłowego opracowanie, ukazujące stosunek Stolicy Apostolskiej do polskiej polityki zagranicznej na szerokim tle międzynarodowym, obejmującym lata 1623–1635, a więc okres obfitujący w liczne konflikty zbrojne, rodzące się koncepcje polityczne i zawaolowaną politykę państw pośrednio lub bezpośrednio zaangażowanych w wojnę trzydziestoletnią. Praca ta nie jest całościową historią relacji polsko-papieskich z lat 1623–1635. To próba zmierzenia się z tym tematem, zawierająca propozycje odpowiedzi na pytania wymagające długotrwałych badań historycznych. Mam nadzieję, że tezy zawarte w rozprawie mogą stanowić istotny przyczynek do dalszych badań i dyskusji nad historią wojny trzydziestoletniej oraz rolę Rzeczypospolitej Obojga Narodów w tym konflikcie, jak również nad stosunkami politycznymi między państwem polsko-litewskim a Stolicą Apostolską.

Kończąc wstępne rozważania, pragnę serdecznie podziękować osobom, których cenne uwagi wpłynęły na ostateczny kształt pracy: w pierwszej kolejności mojemu Mistrzowi – prof. Ryszardowi Skowronowi, oraz prof. Teresie Chynczewskiej-Hennel, dr hab. Aleksandrze Skrzypietz – recenzentkom dysertacji, ponadto za wszelkie formy pomocy i życzliwości dziękuję dr. hab. Henrykowi Litwinowi, dr Aleksandrze Barwickiej-Makuli, dr. Przemysławowi Gawronowi, dr. Zbigniewowi Hundertowi oraz mgr. Michałowi Paradowskiemu.

Powstanie pracy było możliwe dzięki stypendium przyznanemu mi przez Fundację Lanckorońskich, której również składam sedeczne podziękowania.

Indeks nazwisk

- A**
Abbas I Wielki 35, 37, 38
Abdysz 34,
Abrahamowicz Zygmunt 33, 284
Adela Vaquero Quintin 164, 286
Albrecht Dieter 164, 293
Alcala-Zamora y Queipo de Llano José 55,
116, 122, 286
Aldobrandini Ippolito, papież Klemens
VIII 16, 24,
Aleksander Karol Waza 180
Althan Michael Adolf, hrabia 25, 45, 48,
49
Anderson Matthew Smith 286
Andretta Stefano 25
Anna Maria Habsburg 20, 65, 66
Anna Medycejska 254
Anstruther Robert 20
Anusik Zbigniew 20, 21, 55, 59, 60, 71, 72,
76, 78, 82, 83, 84, 90, 92, 102, 138, 158,
160, 171, 181, 191, 195, 286
Aristowow 173
Arnim Hans Georg von 107, 108, 127, 133,
135, 136, 137, 154 289
Arnoldin von Clarstein Mathias 38, 39, 53,
54, 110, 163, 168, 169, 186, 187, 233, 237,
248, 262, 265, 266, 271, 277
Asch Ronald Gregor 286
Auchy Bonnières Charles, baron de 118,
119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127,
132, 133, 140, 141, 146, 147
Augustyniak Urszula 109, 297
Avaux Claude de Mesmes, hrabia d' 257,
258, 267, 272
Aytona Francisco de Moncada, III markiz
de 67, 120, 140,
Azzolini Lorenzo 16
- B**
Baden-Durlach Georg von 46
Baglioni Malatesta 10, 11, 236, 237, 238,
239, 252, 257, 262, 263, 270, 279, 285
Balcerek Mariusz 68, 76, 84, 89, 97, 286
Banaszak Marian 17, 286
Barbadori Camilla 15
Baranowski Bohdan 35, 36, 37, 39, 40, 42,
43, 44, 214, 286
Barberini Antonio 15
Barberini Carlo 16
Barberini Francesco, sekretarz stanu Stoli-
cy Apostolskiej 10, 11, 16–19, 34–44,
48–54, 58–67, 72–80, 83, 85–89, 91–116,
118–154, 157–196, 198, 201–238, 240–
258, 260–271, 286, 310, 312
Barberini Francesco, wuj Urbana VIII 15,
16

- Barberini Maffeo, papież Urban VIII 7, 8,
13, 15–17, 19, 21, 22, 34, 38, 40, 42, 44, 49,
53, 58–60, 62–64, 67, 74, 82, 84, 85, 93,
96, 101, 104, 107, 119, 132, 141, 144, 149,
153, 155, 159–165, 183, 187–189, 194–197,
199, 200, 205, 207, 211, 218–221, 223–229,
232, 234–239, 242–244, 249, 252, 253,
255, 256, 260, 266, 271, 273, 276, 278, 279,
286, 290, 292–295, 298, 309, 311
- Barłowska Maria* 218, 286
- Barudio Günter* 21, 163, 286
- Bartkiewicz Kazimierz* 170, 293
- Bartoszewicz Julian* 194, 285
- Barwicka-Makula (Barwicka) Aleksan-
dra* 24, 286
- Baszkiewicz Jan* 19, 286
- Bazzoni Augusto* 19, 286
- Beaumont Simon van* 141
- Becker Rotraud* 9–11, 285
- Becker Winfried* 164, 293
- Bély Lucien* 57, 291
- Bellin Christian von* 20
- Besala Jerzy* 24, 286
- Besozzi Leonida* 10, 286
- Bethlen Gabor* 18, 19, 21, 22, 28, 29, 37,
43, 45–54, 72, 82, 83, 92, 95, 108–110,
112–116, 159, 276, 292
- Bibboni Francesco* 270
- Bichi Alessandro* 10, 148, 151, 162, 175,
176, 196, 256, 260, 279
- Bicker Andrea* 141
- Biedrzycka Agnieszka* 214, 217, 245, 284,
286
- Bielke Sten* 191, 193
- Biernacki Witold* 18, 49, 286
- Biliński Wojciech* 9, 11, 284
- Bireley Robert* 45, 149, 162, 163, 286
- Blet Pierre* 19, 24, 287
- Bobiatyński Konrad* 201, 290, 292, 294
- Boetzer Gisbert van* 141
- Bogusław XIV* 99, 100
- Bolognetti Alberto* 24, 289
- Bolognetti Giorgio* 10, 253, 256, 257, 258,
271, 279
- Bonessa Pietro* 16
- Borghese Camillo, papież Paweł V* 15, 25,
26
- Borghese Scipione* 15, 25
- Borja y Velasco Gaspar de* 164
- Borucki* 221
- Borasta Grzegorz* 144
- Boratyński Ludwik* 23, 24, 287
- Bösel Richard* 9, 287
- Bożejewicz Arkadiusz* 107, 287
- Brahe Peter* 265
- Brandenburski Zygmunt* 133
- Braun Guido* 9, 158, 287
- Brendle Franz* 148, 292
- Breyant Sebastian de* 19, 52
- Brulez Wilfrid* 12, 284
- Brunszwicksi Chrystian* 18, 51
- Brzustowicz Grzegorz Jacek* 115, 287
- Buckley Veronica* 198, 287
- Buława Michał* 104, 290
- C**aetani Antonio 15
- Caetani Enrico 24
- Caligari Giovanni Andrea 23, 24
- Camerarius Ludwik 20, 296
- Campeggi Lorenzo 10, 165, 279
- Carafa Anna 240
- Carafa Carlo 9, 18, 26, 27, 47, 48, 50, 52,
64, 65, 67, 74, 90, 98–102, 104, 110, 121,
122, 128, 129, 140, 158, 279, 287
- Carafa Hieronim 49
- Carafa Pier Luigi 10, 11, 64, 85, 87, 112, 113,
279, 285
- Cecylia Renata Habsburg 240
- Ceva Francesco Adriano 16, 165
- Charnacé Hercules Girard, barona de 148,
150–153, 155, 181
- Chłapowski Krzysztof* 118, 287
- Chrobak Wewrner* 164, 293

Chrystian IV Oldenburg 20, 21, 57, 71, 78,
82, 90, 115, 117, 120, 122, 127, 132, 148,
149, 232–234, 258
Chynczewska-Hennel Teresa 7–9, 11, 12,
16, 20, 194, 278, 284, 287, 289, 293, 299
Ciampoli Giovanni 40
Cichocki Marian 148, 150, 152, 160, 287
Ciesielski Tomasz 34, 288
Cirioli Antonio 32, 33, 37, 56, 69, 70, 71,
290
Collato Rombaldo 52, 114
Collura Paolo 17, 284,
Commendone Francesco 23
Conti Torquato 160
Crucitti Filippo 10
Cueva Alonso de la 64
Czapliński Władysław 21, 26, 31, 45, 56,
63, 126, 167, 168, 170, 212, 231–234, 241,
242, 255, 261–263, 265, 267, 285, 287,
288
Czarnkowski Adam Sędziwój 115
Czerkaski Iwan Borys 173
Czermak Wiktor 213, 226, 228
Czwołek Arkadiusz 68, 72, 73, 85, 97, 98,
288
Ćwięczek Ginter 170, 288

Dąbrowski Jan 56, 288
De Caro Gaspare 10, 23, 24
De Marra Placido 25
Denhoff Ernest 79, 142
Denhoff Gerard 203, 231
Denhoff Magnus Ernest 232, 234, 242
Derwisz aga 224
Deshayes Louis 172
Dietrichstein Franciszek 48, 51–53
Diotallewi Francesco 25–27, 45, 46, 56
Divald Hellmut 288
Dobrowolska Wanda 31, 288
Dohna Karl Hannibal von 100, 102, 111
Domagała Kamil 232, 288
Domański Andrzej 66

Dopierała Kazimierz 23, 24, 288
Dorobisz Janusz 32, 33, 48, 49, 60, 61,
71–73, 75, 264, 265, 267, 288
Douglas George 248, 249, 262, 265, 267,
268, 272, 292
Drabiński Norbert 91, 288
Drozdowski Mariusz Robert 128, 289
Dubas-Urwanowicz Ewa 194, 287
Duda Paweł 27, 34, 60, 63, 89, 99, 127, 139,
172, 179, 182, 218, 278, 288, 289, 309, 311
Dybaś Bogusław 85, 288
Dzieduszycki Maurycy 170, 289
Dzięgielewski Jan 239, 251, 289

Eggenberg Johann Ulrich, książę von 67,
114, 185, 186, 189
Elliot John Huxtable 122, 159, 289
Elze Reinhard 12, 16, 293,
Elżbieta Wittelsbach 199, 200, 231, 239–
243, 245–255, 260, 262, 278, 291, 298
Elżbieta Stuart 245
Enno III 20
Esch Arnold 12, 293
Eyre John 32

Farensbach Wolmar von 115, 116
Farnese Odoardo 15
Fedorowicz Jan Krzysztof 152, 174, 289
Fenouillet Pierre de 249
Ferdynand II Habsburg 18–21, 22, 24–30,
38, 39, 46–54, 56, 57, 60, 63, 65, 67, 72,
81–83, 89, 108–114, 116, 117, 121–124,
126–133, 136, 137, 139, 140, 145–150, 153,
155, 158–161, 163–165, 167–170, 172, 177,
178, 181, 184–186, 188, 189, 194, 196, 198,
199, 216, 227, 233, 234, 236–240, 242,
243, 247, 250, 252, 253, 256, 258–260,
262–266, 270, 271, 273, 274, 276, 278
Ferdynand II Medyceusz 254
Fernández Álvarez Manuel 159, 289
Fielilatiew Michał 212
Filaret Romanow 200

Filip IV Habsburg 57–59, 81, 117–121, 123,
124, 126, 127, 132, 141, 163, 229, 242, 270,
274
Filipczak-Kocur Anna 31, 105, 106, 211,
289, 290
 Filonardi Mario 7, 9–11, 230, 238, 239, 250,
252–254, 266, 270, 271, 278, 279, 284,
285, 287, 309, 312
 Finet John 174, 291
Fitych Tadeusz 9, 11, 12, 30, 32, 33, 58, 79,
94, 283, 290
 Forbes Wilhelm 232
Fosi Irene 10, 19, 286, 290
 Fridon aga 224
Frost Robert 107, 134, 290
 Fryderyk V Wittelsbach 17, 18, 20, 56, 114,
239, 241, 244, 253,
Fudalej Krzysztof 104, 290
Fukala Radek 113, 161, 290

G
Gajda Magdalena 263, 295
 Gardie Jakob de la 72, 73, 79, 87, 97
Garms-Cornides Elisabeth 40, 290
Gawron Przemysław 13, 62, 201, 290, 292,
294
 Gebauer Piotr 52
 Gembicki Andrzej 218
 Gembicki Piotr 212, 231, 234
 Georgiceo Athanasio 128, 177, 178
 Gerej Dżanibek II 35, 38, 207, 222, 228
 Gerej Mehmed 35, 36, 38, 40, 41, 43
 Gerej Szahin 35–42
Giannini Massimo Carlo 10
Gibbs G.C. 159, 295
Gieszczyński Witold 90, 292
Gindely Anton 116, 161, 162, 191, 195, 290
Giordano Silvano 10, 19, 159, 165, 290
Gliwa Andrzej 43, 290
 Gniewosz Wojciech Mikołaj 128, 129,
174–176
 Godziszewski Władysław 208, 211, 212, 290
González Cuerva Rubén 66, 290, 297

Gordon Francis 241, 261, 262
 Gosiewski Aleksander 86, 97, 98, 104,
174, 212
 Gosiewski Krzysztof Korwin 278
Górski Konstanty 90, 290
Grabowski Ambroży 212, 286
 Greiffenclau Alexander 259
 Grimaldi Girolamo 165
 Grochowski Achacy 17, 26
 Guidi di Bagno Gianfrancesco 10, 12, 26,
56, 57, 64, 65, 77, 119, 120, 144, 150, 160,
161, 172, 173, 279, 284, 293
 Gürcü Mehmed pasza 32, 33
 Gustaw II Adolf 19–22, 43, 51–53, 55,
57–62, 66, 68, 69, 71–80, 82–92, 94–98,
100–102, 104, 105, 108–111, 113–117,
120–125, 127, 132–135, 137–143, 145–154,
157–182, 184–193, 195–197, 211, 213, 231,
265, 266, 274, 276, 277, 285, 286, 289, 295
Guthrie William P. 18, 161, 290
 Guzowski Piotr 194, 287

H
Halecki Oskar 23, 290
Haratym Andrzej 201, 291
 Haugwitz Karl 51
 Hay James 20
 Hayes baron de Carmenin 19
 Henrietta Maria Burbon 20
 Henryk Walezy 151
 Hepburn Daniel 129
 Holsztyński Adolf 129–131
 Honert Roch van den 141
Hoppe Israel 102, 133, 291
 Horn Gustaw 87
Horn Maurycy 35, 43, 213, 214, 291
 Horychwost Grigorij 209
Hundert Zbigniew 13, 48, 89, 263, 287,
289, 291, 295
 Hussein aga 213

I
 Ilicz Jerzy 213, 215
 Iwan IV Groźny 24

Izabela Klara Eugenia Habsburg 64, 65,
120

Jačov Mario 24, 291

Jaitner Klaus 11, 27, 284, 285,

Jakub I Stuart 20, 56

Jan Albert Waza 118, 170, 250, 254

Jan Jerzy I Wettyn 162, 163

Jan Kazimierz Waza 180, 182, 185, 186,
189, 204, 257, 262–264, 278, 289

Janaček Josef 49, 291

Jaroszewicz-Pierestawcew Zoja 240, 292

Jerzy Wilhelm Hohenzollern 19, 52, 95,
102, 103, 139, 140, 145, 146, 150, 151, 153,
162, 163, 263

Kaczorowski Włodzimierz 12, 179, 182,
189, 192–194, 202, 291

Kalinowska Anna 32, 56, 152, 174, 240,
291

Kalinowski Emil 48, 291

Kalinowski Idzi 48, 291

Kamieński Andrzej 139, 298

Kantymir Murza 22

Karol IX Waza (Karol Sudermański) 180

Karol I Gonzaga 25, 159, 160, 255, 295

Karol I Stuart 19, 20, 65, 66, 174, 175, 239,
243, 246, 249–251, 253, 261, 262, 265,
291, 298

Karol Habsburg 64

Karol V Habsburg 40

Karol Emanuel I 20

Karol Ferdynand Waza 170, 265, 288

Karol Filip Waza 55

Karsten Arne 10, 291

Kasperek Norbert 90, 292

Katarzyna Medycejska 254

Kazanowski Adam 192

Kemankeş Kara Ali pasza 34

Kersten Adam 45, 82, 291

Kędziński Jerzy Zdzisław 21, 291

Kiełczewski Krzysztof 34, 36, 39, 41

Kiewning Hans 11, 285

Klingenstein Grete 9, 287

Kočí Josef 284

Koczorowski Edmund 104, 291

Koller Alexander 9, 19, 57, 286, 287, 290,
291

Kollmann Josef 284

Kołodziej Robert 62, 213, 215, 290, 291

Kołodziejczyk Dariusz 31, 213, 292

Konarski Samuel 71, 72

Konieczpolski Remigiusz 59, 60, 62

Konieczpolski Stanisław 36, 41, 43, 44, 93,
95, 98–106, 108, 129, 133, 135, 144, 151,
180, 184, 214–217, 221–224, 226, 227,
245, 247, 252, 263, 265, 267, 284–286,
296, 298

Königsegg Bernhard von 144

Konstancja Habsburg 17, 50, 93, 118, 119,
167, 175, 180–182, 287

Korytko Andrzej 90, 97, 106, 240, 249,
261, 265, 267, 288, 292

Kossarzecki Krzysztof 201, 292, 294

Kossobudzki Adam 71, 72, 79, 80

Kötteritz Johann Friedrich 98–100

Kouřil Miloš 284

Krasicki Marcin 177

Kraus Andreas 16, 244, 292

Kreutzen Andreas 144

Kroll Piotr 201, 292, 294

Krwawicz Marian 90, 99, 292

Krystyna Waza 198, 231, 241, 297

Krysztopa-Czupryńska Barbara 265, 288

Kubala Ludwik 26, 203, 218, 220, 292

Komulović Alexander 24

Kupisz Dariusz 171, 177, 201, 205, 292

Kusznir W. 34, 288

Kwak Jan 43, 78, 91, 117, 118, 138, 292

Lagonissa Fabio de 10, 12, 188, 232, 260,
279, 284

Lancellotti Giovanni Battista 9–12, 17,
30, 33–44, 47–54, 57–64, 66, 67, 71–80,
84–89, 91–103, 109–115, 117–120, 128,

- 129, 137–142, 149, 172, 240, 279, 283, 290
 Lanckorońska Karolina 9, 13, 299
 Leitsch Walter 66, 177, 178, 292
 Lepszy Kazimierz 104, 105, 122, 123, 127, 261, 292
 Leszczyński Józef 51, 53, 292
 Leszczyński Rafał 112, 181
 Leszczyński Wacław 54, 75, 142
 Letošník Václav 55, 64, 82, 83, 107, 112, 115, 116, 122, 128–130, 132, 134, 135, 148, 292
 Levillain Philippe 16, 288
 Liechtenstein Gundaker von 52
 Lind Gunner 148, 292
 Linde Eryk Larson 149
 Lipiński Wacław 89, 171, 173, 201, 205–207, 292, 293
 Lipski Andrzej 62, 124, 182
 Lipski Jan 119, 120
 Litwin Henryk 9–13, 15, 16, 24, 25, 28, 46, 59, 71, 103, 113, 121, 142, 148, 165, 183, 184, 194, 219, 239, 240, 283, 293
 Lobkovic Zdeněk Vojtěch 51, 54
 Lode Krzysztof 129, 154
 Lolo Radosław 25, 26, 29, 39, 46, 48, 52, 53, 81, 82, 111, 112, 114, 115, 130, 134, 165, 168–170, 186, 188, 192, 237, 240, 262, 266, 275, 293
 Lubomirski Jerzy Sebastian 229
 Lubomirski Stanisław 29, 46, 168, 169, 245, 247, 265
 Ludovisi Alessandro, papież Grzegorz XV 15, 26, 27, 37, 46, 55, 57, 58, 60, 70, 279
 Ludovisi Lodovico 15, 26–35, 37, 46–49, 55–59, 63, 65, 66, 68–71
 Ludwik XIII Burbon 139, 150, 151, 164, 174–176, 236, 238, 256–258
 Ludwika Maria Gonzaga 255
 Lutz Georg 9, 10, 12, 16, 19, 149, 164, 293
 Lwow Aleksy 212
 Łanikowski Aleksander 48
 Łopatecki Karol 8, 287
 Łubieński Stanisław 223
 Magallotti Lorenzo 16
 Magni Walerian 25, 224, 226, 236–238, 242, 246–248, 250, 252, 259, 262, 278
 Mačurek Josef 25, 293
 Madaliński Jakub Karol 202
 Magnuszewski Władysław 45, 47, 48, 51, 52, 294
 Majewski Ryszard 25, 27, 35, 170, 294
 Makarczyk Irena 240, 292
 Makowski Tomasz 203, 218, 235, 294
 Maksymilian Bawarski 18, 128, 133, 165, 192
 Malaspina Germanik 24
 Malvezzi Aldobrandino 19, 294
 Mandina Benedetto 24
 Manikowska Ewa 40, 294
 Mankell Julius 271, 294
 Mann Golo 164, 294
 Mansfeld Ernst von 18, 21, 22, 46, 51, 82, 83, 92, 93, 99, 108–113, 129, 276
 Mansfeld Filip 136
 Mańkowski Alfons 91, 294
 Marconnet Olivier de 25
 Mareš František 116, 294
 Marescot 19
 Maria Anna Habsburg 240, 241
 Maria Eleonora Hohenzollern 55, 231, 241, 242
 Maroń Jerzy 90, 111, 170, 292, 294
 Martínez Millán José 12, 290, 297, 299
 Massa Giulio Cesare 48
 Massimo Innocenzo 10, 58, 274, 279
 Markiewicz Mariusz 27, 152, 179, 289, 291, 294
 Mavius Lazarus 187
 Mazzarini Giulio 164
 Mąkowski Adam 57, 58, 66, 67, 117, 274
 Mąkowski Stanisław 120, 229

- Meerbeek Lucienne van* 12, 284
Meester Bernard de 12, 284
Mehmed Abazy pasza 214, 215, 218–220, 222, 230, 262, 276
Menniti Ippolito Antonio 16, 294
Merola Alberto 10, 16
Mere Hussein pasza 33–35
Messina Pietro 9
Michalewicz Jerzy 58
Michał Fiodorowicz Romanow 22, 37, 89, 171–173, 176–179, 200, 205–212, 275, 276
Mielżyński Mikołaj 142
Mierzwa Edward Alfred 20, 21, 26, 32, 56, 152, 174, 232, 233, 242, 253, 267, 294
Międzybrodzki Bartłomiej 263, 295
Milewski Dariusz 35–37, 42, 43, 201, 213, 214, 292, 294
Mitzlaff Joachim 113, 114
Monier Anton 172, 173
Monti Cesare 10, 279, 286
Montoro Pietro 10, 11, 17, 28, 52, 64, 66, 279, 285
Mörsberg Julian Neidhard, hrabia von 194, 233
Muchliński Antoni 98, 284
Müller Johann 173, 177
Murad IV 34, 35, 37, 38, 41, 50, 51, 53, 56, 111, 209, 213–216, 219, 220, 222, 224–226, 230, 256
Murtazy pasza 222, 224
Mustafa I 33, 34

N
Nadolski Samuel 101
Nagielski Mirostaw 104, 201, 237, 284, 290, 292, 293, 294, 295, 296, 297
Narajewski Stefan 207
Navas Gutiérrez Antonio Miguel 10, 295
Nicodemi Johanes 191
Niderkorn Jan Paul 24, 295
Nielson Lars 149
Niemcewicz Julian Ursyn 31, 295
Niemeyer Max 11, 285

Noailles François 249,
Norberg Axel 21, 76, 295
Nordholt Hendrik Schulte 16, 293

O
Ochmann-Staniszevska (Ochmann) Stefania 28, 65, 183, 295,
Odyniec Wacław 90, 98, 99, 295
Oelsnitz Wolfgang 123
Ogibałow Artemij 208
Ohryzko Jozafat 51, 286
Olivares Gaspar Guzmán, hrabia książę de 20, 26, 54, 55, 57–59, 64, 66, 67, 83, 90, 116–127, 129, 130, 132, 141, 153, 158, 164, 258, 274, 289, 297
Olivieri Giacomo 52, 53
Oñate Iñigo Vélez de Guevara y Tassís, V hrabia de 64
Opacki Zygmunt 130,
Oresko Robert 159, 295
Orsi Pius Dominik 236, 242–244, 248–251, 263
Osiecka-Samsonowicz Hanna 40, 188, 195, 196, 207, 235, 295
Osman II 22
Ossoliński Jerzy 26, 56, 203, 218–220, 227, 228, 232, 234, 235, 245, 254, 285, 286, 292, 294
Oxenstierna Axel 90, 99–101, 142, 144, 145, 152, 179–181, 198, 257, 260, 262, 297

P
Pages Georges 18, 295
Pallotto Giovanni Battista 10, 11, 90, 108, 116, 132–134, 148–150, 154, 157–159, 172, 279, 285
Pamphili Giovanni Battista, papież Innocenty X 10, 278
Panzirolo Giovanni Giacomo 164
Pappenheim Gottfried Heinrich 162
Paradowski Michał 13, 92, 295
Paradowski Przemysław 259, 295
Parker Geoffrey 18, 112, 162, 295
Parrott David 159, 295

- Pastor Ludwik von* 10, 15–17, 23, 160, 295
Pastrana, książę de 65
Pázmány Péter 163, 164
Pechman Gabriel 114, 115, 128, 129
Pekař Josef 164, 233, 295
Pertek Jerzy 127, 295
Pęczławski Wojciech 91
Piasecki Paweł 55, 194, 220, 248, 285
Piasecki Stefan 188
Piaseczyński Aleksander 205, 211–213, 289
Pieńkowski Maciej A. 263, 295, 296
Pierienosow Iwan 212
Pietrzak Jerzy 9, 12, 27, 29, 30, 46, 65, 69, 71, 296
Plessis Alphonse-Louis du 250
Plemiennikow 173
Podhorodecki Leszek 25–27, 35, 42, 43, 82, 113, 133, 207, 213–215, 222, 296
Polišenský Josef 49, 284, 296
Połujan Katarzyna 54, 297
Połujański Benedykt 48
Porshnev Borys Fiodor 171, 173, 187, 256, 275, 296
Possevino Antonio 23, 24, 288, 297
Prodi Paolo 164, 296
Projestiew Stiepan 212
Przeperski Michał 263, 295
Przerębski Maksymilian 26, 54
Przyboś Adam 7, 26, 40, 63, 213, 285
Przyłęcki Stanisław 99, 285
Przykowski Aleksander 242, 248, 261
Pstrokoński Maciej 253
Pstrokoński Stanisław 250
- Q**
Quadt Mathias 109
Quariend Jan Albert 52
Quazza Romolo 159, 296
Quirini-Popławska, Danuta 23, 288, 297
- R**
Rachuba Andrzej 263, 270, 296
Raczyński Edward 193, 285
Radolt Klemens 233
Radziwiłł Albrecht Stanisław 7, 40, 64, 65, 67, 168, 182, 187, 189, 193, 194, 220, 248, 285
Radziwiłł Janusz 203, 231–233, 299
Radziwiłł Krzysztof II 55, 62, 67–70, 78, 85, 87, 88, 98, 180, 181, 191, 193, 201, 202, 208, 212, 268, 269, 284, 288, 292, 294, 299
Radziwiłł Zygmunt Karol 54
Raffaeli Cammarota Marina 10
Rakoczy Jerzy I 168, 169
Rakowski Jan 174, 175
Ranke Leopold von 160, 296
Raszba Noj 25–27, 296
Renoux Christian 16
Reychman Jan 34, 296
Rich Henry 20
Richafort Isabelle 57, 291
Richelieu Armand-Jean du Plessis de 19, 116, 148–150, 159, 176, 181, 250, 256–258, 286
Rivero Rodríguez Manuel 12, 299
Roberts Michael 20, 21, 55, 59, 68, 71, 76, 82–84, 90, 91, 102, 107, 115, 134, 148, 149, 153, 158, 160–162, 169, 171, 181, 191, 195, 296
Rocci Ciriaco 10, 11, 162, 163, 168, 169, 184–189, 191, 192, 194–196, 198, 216, 219, 227, 233, 234, 236, 237, 260, 279, 285
Roe Thomas 20, 32, 52, 152, 291
Rolnik Dariusz 179, 289
Roncalli, Domenico 235, 249–251, 263
Ronchi de Michelis Laura 9
Roussel Jacques 173, 181, 187, 256
Ródenas Vilar Rafael 55, 116, 119, 122, 123, 159, 296
Roy Gabriel de 120, 122, 127
Rubacz Marcin 131
Rucellai Orazio Ricasoli 254
Rudolf II Habsburg 23, 24, 295
Rykaczewski Erazm 26, 285
Rytel Jadwiga 254, 296

- S**
 Sachetti Giulio Cesare 10, 118, 119, 279
 Sachsen-Weimar Johann Ernst von 99,
 111, 113
 Sajkowski Ryszard 106, 292
 Sanfilippo Matteo 26
 Sangro Alessandro del 27, 279
 Santa Croce Antonio 9–11, 83, 84, 89,
 103–109, 115–117, 121–127, 130–137, 139,
 141–147, 150–154, 160, 161, 165, 166, 173,
 180–185, 213, 240, 241, 274, 277, 279,
 283, 293
 Santa Cruz Álvaro de Bazán, II
 markiz 219, 229
 Sapieha Jan Stanisław 88, 89
 Sapieha Kazimierz Leon 211, 289
 Sapieha Lew 68, 85, 97, 178, 288
 Sapieha Paweł Stefan 182
 Saski Henryk 135, 136
 Savoia Maurizio di 15
 Schindling Anton 148, 292
 Schraffer Adam 73
 Schmidinger Heinrich 16, 293
 Schubert Friedrich Herman 20, 296
 Schwarzenberg Adam von 133
 Scott Hamish M. 159, 295
 Seidl Walenty 123, 144, 146, 180, 240
 Senftenau Hans Jakob Kurtz von 29, 30,
 46, 47
 Serczyk Władysław Andrzej 43, 296
 Serebkowicz Krzysztof 33, 34, 288
 Seredyka Jan 90, 93–96, 123, 130, 134, 137,
 168, 173, 177, 181, 183, 184, 187, 277, 296, 297
 Serwański Maciej 19, 25, 139, 148, 150,
 152, 153, 160, 162, 172, 175, 233, 240, 257,
 258, 297
 Sierakowski Łukasz 79, 80
 Signorotto Gianvittorio 16, 149, 293, 294
 Simonetta Francesco 203
 Skorupa Dariusz 31, 35, 297
 Skowron Ryszard 13, 20, 24, 26, 27, 29, 54,
 55, 57–59, 64, 66, 67, 116–121, 124–127,
 129, 130, 132, 141, 152, 153, 163, 164, 168,
 229, 232, 233, 237–242, 250, 258, 259,
 262, 267, 284–286, 289, 291–294, 297
 Skrzypietz Aleksandra 13
 Skumin Tyszkiewicz Janusz 73, 79
 Skyt 231
 Sokołowski August 180, 284
 Sokołowski Wojciech 109, 297
 Smołucha Janusz 23, 297
 Solre Jean de Croy, hrabia de 118–120,
 242, 267, 297
 Sowa Jan Jerzy 48, 89, 287, 289, 291
 Spada Bernardino 10, 279, 291
 Spence James 20
 Spinola Ambrogio 18, 159
 Spiridonow 209
 Squicciarini Donato 9, 10, 25, 297
 Staszewski Janusz 90, 107, 134, 297
 Stefan Batory 23, 24
 Stein Friedrich von 144
 Steinberg Sigfrid Henry 275, 297
 Stolpe Sven 198, 297
 Stopka Krzysztof 34
 Stradling Robert 159, 297
 Streiff von Lauenstein Johann 98, 100,
 101, 129
 Stroynowski Stanisław 45, 47, 293
 Stuart Robert 56
 Suardi Vincenzo Agnello 255
 Sułowska Zofia 9, 12, 161, 179, 194, 240,
 244, 297
 Suvanto Pekka 198, 297
 Suwara Franciszek 25, 297
 Szahin aga 216, 220, 222, 224, 225
 Szczawiński Jakub 142
 Szczerbik Zbigniew 202, 297
 Szczucki Stanisław 232, 233, 236
 Szein Michał 201, 205, 206, 208–210, 217,
 222, 256, 292
 Szelągowski Adam 19, 20, 25, 26, 29, 30,
 45, 48, 53, 55, 58–60, 62, 64, 66, 68–70,
 75, 90, 91, 94, 95, 98, 102, 105–107, 109,

- 114–118, 122, 124, 126, 128, 130–132, 134,
135, 138, 141, 143–145, 147, 148, 152, 154,
163, 168, 186, 204, 232–234, 237–242,
244, 258, 261, 262, 267, 270, 297, 298
- Szorc Alojzy* 240, 291
- Szyszkowski Piotr* 53
- Szyszkowski Mikołaj* 142
- Tabacchi Stefano* 10
- Targowski Samuel* 53
- Tarnowski Gabriel* 47
- Teuffel Maximilian* 98, 100, 101, 129
- Tazbir Janusz* 23, 298
- Tażbierski Zdzisław* 241, 298
- Tekiela Łukasz* 163, 298
- Teodorczyk Jerzy* 35, 84, 90, 94, 96, 98–
100, 107, 129, 201, 298
- Teodori Raissa* 10
- Theiner August* 27, 181, 285
- Tilly Johann von* 18, 44, 90, 129, 162, 163,
165, 167
- Toegel Miroslav* 284
- Tomkiewicz Władysław* 263, 267, 298
- Torres Cosmas de* 9, 17, 26–32, 35, 46, 55,
56, 63, 65, 66, 68–70, 188, 279, 295
- Trawicka Zofia* 233, 239, 248, 249, 253,
254, 298
- Trzebiński Aleksander* 215, 216, 221, 223
- Tusor Péter* 16, 19, 159, 298
- Tygielski Wojciech* 8, 12, 203, 235, 298
- Tyzenhaus Jan Gotard* 73, 79
- Urwanowicz Jerzy* 194, 287
- Vázquez Alonso* 242, 267, 297
- Verda baron* 185
- Vermeir René* 12, 299
- Verospi Fabrizio* 28,
- Villiers Georg, książę Buckingham* 21
- Visceglia Maria Antonietta* 16, 149, 293,
294
- Visconti Onorato* 9–12, 17, 137, 154, 155,
161–171, 173–179, 181–196, 198, 200–237,
239–271, 275–279, 284, 287, 297
- Wachowiak Bogdan* 139, 298
- Wake Isaac* 20
- Walczak Wojciech* 8, 9, 128, 287–289, 293
- Wallenstein Albrecht von* 44, 55, 82, 83,
90, 99, 100, 110–112, 121–124, 126, 127–
130, 132, 133, 135, 136, 145, 147, 154, 161,
164, 165, 168, 169, 192, 195, 198, 233, 234,
277, 284, 288, 292, 294, 295, 297
- Wasilewski Tadeusz* 239, 298
- Wedgwood Cicely V.* 18, 111, 148, 161, 162,
195, 299
- Weech William Nassau* 16, 164, 298
- Wegl Kasper Horwath de* 52
- Wejher Melchior* 136
- Wężyk Jan* 182, 189, 194, 215, 247, 254
- Wielebska Zofia* 245, 299
- Wiesiołowski Krzysztof* 79
- Wijnhoven Jaitner* 11, 285
- Wilson Peter H.* 18, 49, 53, 109, 111–113,
148, 161, 195, 275, 285, 299
- Wimmer Jan* 263, 266, 299
- Wisner Henryk* 25, 26, 34, 36, 37, 59, 60,
62, 67, 73, 75, 78, 80, 84–86, 89, 97, 126,
129, 131, 138, 141–144, 147, 152, 168, 177,
178, 180, 183, 208, 209, 211–213, 232,
233, 267, 299
- Wiszowata-Walczak Katarzyna* 8, 128,
289, 293, 299
- Wojtyska Henryk Damian* 8, 9, 12, 283,
299
- Władysław IV Waza (Władysław Zyg-
munt)* 7, 8, 12, 31, 39, 40, 54, 63–67,
77, 93, 98, 105, 116, 125, 126, 135, 136,
167–171, 177–184, 186–195, 197–270,
272, 273, 275–278, 284–292, 294, 295,
297–299, 309, 311
- Wolański Filip* 27, 62, 179, 289, 290, 294
- Wolfradt Anton* 227
- Wolski Mikołaj* 29, 46, 67, 117, 150
- Wołłowicz Eustachy* 25, 76
- Woronicz Mikołaj* 209
- Wójcik Zbigniew* 25, 31, 89, 138, 287, 299

Wrangl Herman 107, 231

Wyrozumski Jerzy 8, 9, 299

Zacchia Laudio 27

Zadzik Jakub 39, 136, 142–144, 182, 183,
211, 212, 223, 232, 242, 248, 255, 265,
267, 288

Zamoyski Jan 183

Zamoyski Tomasz 144, 182, 245, 247

Zasławski Jerzy 262

Zawadzki Jan 231, 233, 242, 253

Zawadzki Jakub 148

Zbaraski Jerzy 67, 114, 180, 182, 284

Zbaraski Krzysztof 31–33, 39, 42, 72, 180,
289

Zieliński Jakub 222, 225, 229

Zúñiga Manuel de Acevedo y 228

Zygmunt III Waza 7, 17, 22, 24, 25, 28–41,
43–47, 49–81, 83–87, 89–94, 97–99,
101–104, 106, 108–112, 114–136, 138–147,
150–155, 157, 158, 160, 165–172, 174, 175,
177–188, 190, 191, 193, 197, 200, 213, 231,
240, 273, 274, 277, 287, 290, 296, 297,
299

Żelewski Roman 7, 285

Żeromski Piotr 26, 128

Żojdź Karol 48, 89, 201, 287, 289, 291, 294

Żółkiewski Łukasz 101

Żółkiewski Stanisław 25, 31, 288

Paweł Duda

The Cross and the Saber

Foreign Policy of the Polish-Lithuanian Commonwealth in the Assessment of Papal Diplomacy during 1623–1635

Summary

This work presents issues relating to a dramatic fragment of European history and a tumultuous period in the history of the Polish-Lithuanian Commonwealth in the light of the accounts and assessments of papal nuncios residing at European courts.

The author's primary aim was to answer the question: how did the Holy See during the first phase of the pontificate of Urban VIII assess the foreign policy of the Commonwealth and to what extent did it try to influence it? In his work, main directions of Polish policy during this period and the papacy's attitude toward them were analyzed. The Roman Curia's stance on the Commonwealth's relations with neighbors, including Turkey, Moscow, and Sweden, was discussed. The papacy's stand on the issues relating to Poland's potential participation in the Thirty Years' War and on Vasa-Habsburg military plans was examined. Moreover, Rome's attitude toward issues which pertained to domestic policy, albeit they determined the position of the Polish-Lithuanian state in Europe of that time – the 1632 election and Władysław IV Vasa's marital plans – was presented.

The above-mentioned issues were the subject of mutual diplomatic relations, which usually took the form of correspondence of nuncios to Poland and other European courts with the Holy See's Secretariat of State.

This work is part of an important trend in Polish historical research in which foreign source materials have been used to explore the history of the Commonwealth. The main source material for this study is the correspondence of apostolic nuncios gathered in Archivio Segreto Vaticano and Bibliotheca Apostolica Vaticana. The correspondence of papal nuncios to Poland between 1623 and 1635 – Giovanni Battista Lancellotti, Antonio Santacroce, Honoratio Visconti, and partially Mario Filonardi,

as well as letters from Secretary of State Francesco Barberini to these nuncios are of particular importance to the topic of research. Moreover, telegrams from papal diplomats residing at the most important courts of modern Europe: in Vienna, Paris, and Madrid, concerning the international situation of the Commonwealth, are valuable supplementary material.

Offering an insight into analyses and actions undertaken by papal diplomacy toward the Commonwealth, the book simultaneously shows the Polish-Lithuanian state as a significant part of European political reality.

Paweł Duda

La croce e la sciabola

La politica estera della Repubblica delle Due Nazioni nel giudizio della diplomazia pontificia negli anni 1623–1635

Sommario

Lo studio presenta la problematica legata ad un drammatico frammento della storia dell'Europa e ad un periodo burrascoso nella storia della Repubblica mediante la presentazione delle relazioni e dei giudizi dei nunzi apostolici che risiedettero alle diverse corti europee.

Lo scopo fondamentale dell'autore è stato quello di dare una risposta alla domanda: come la Santa Sede, nella prima fase del pontificato di Urbano VIII, giudicava la politica estera della Repubblica delle Due Nazioni e in quale misura cercava di influire sulla stessa? Nello studio sono stati analizzati gli orientamenti principali della politica polacca nel periodo trattato e l'atteggiamento del pontificato verso gli stessi. È stata sottoposta ad analisi la posizione della Curia romana nei confronti delle relazioni della Repubblica con i suoi vicini, tra cui con la Turchia, Mosca e la Svezia. È stata esaminata la posizione del papato rispetto alle questioni legate ad un'eventuale partecipazione della Polonia alla guerra dei trent'anni e rispetto ai piani militari dei Vasa e degli Asburgo. È stato anche presentato l'atteggiamento di Roma nei confronti delle problematiche che si iscrissero nella corrente della politica interna, sebbene definissero il posto dello stato polacco-lituano nell'Europa dell'epoca – la questione dell'elezione del 1632 ed i piani matrimoniali di Ladislao IV.

Le questioni menzionate furono oggetto di reciproci contatti diplomatici che assunsero solitamente la forma di scambio di corrispondenza tra i nunzi residenti in Polonia e alle altre corti europee e la Segreteria di Stato della Santa Sede.

Lo studio si iscrive in una corrente importante di ricerche storiche polacche che fruiscono di risorse originarie straniere per le esigenze della conoscenza della storia della Repubblica. Il fondamento originario dello studio è rappresentato dalla corri-

spondenza creata dalla nunziatura apostolica, raccolta nell'Archivio Segreto Vaticano e nella Biblioteca Apostolica Vaticana. Ha particolare importanza per il tema studiato la corrispondenza dei nunzi pontifici che risiedettero in Polonia negli anni 1623–1635: Giovanni Battista Lancellotti, Antonio Santacroce, Onorato Visconti e parzialmente Mario Filonardi come pure le lettere del Segretario di Stato Francesco Barberini ai nunzi citati. Un'integrazione preziosa è costituita anche dai telegrammi dei diplomatici pontifici residenti alle corti più importanti dell'Europa moderna: a Vienna, Parigi, Madrid, che fanno riferimento alla situazione internazionale della Repubblica.

Il libro costituisce uno studio che presenta le analisi e le attività della diplomazia pontificia nei confronti della Repubblica, mostrando nel contempo lo stato polacco-lituano come parte importante della realtà politica europea.